

MAŁOPOLSKA

regiony
regionalizmy
małe ojczyzny

MAŁOPOLSKA

XV

regiony
regionalizmy
małe ojczyzny

Kraków 2013

Redakcja:

Zdzisław Noga (redaktor naczelny),
ks. Władysław Pilarczyk (z-ca redaktora naczelnego),
Sylwester Dziki (sekretarz redakcji), Krystyna Kasprzyk
Wojciech Kowalewski, Ewa Skrobiszewska, Mateusz Wyżga

Rada redakcyjna:

Edward Chudziński, Jan Flaszka, Ryszard Kantor, Feliks Kiryk (przewodniczący),
Maciej Mączyński, Barbara Miszczyk, Tadeusz Skoczek, Anna Wiśniewska,
Jerzy Woźniakiewicz, Wiesław A. Wójcik, Franciszek Ziejka

Współpraca:

Polskie Towarzystwo Historyczne

Adres redakcji:

31-124 Kraków, ul. Rajska 1, p. 38
tel. 12 375 22 34, fax 12 375 22 03
e-mail: redakcja@malopolska.org; www.malopolska.org.pl

Wydawca:

Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury,
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie

Patronat honorowy:

Marek Sowa – Marszałek Województwa Małopolskiego

Małopolska

Copyright by Małopolski Związek Regionalnych Towarzystw Kultury,
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, 2012

Opracowanie redakcyjne i korekta: Sylwester Dziki

Tłumaczenie: Elżbieta Świerż

Projekt okładki: Beata Ozga

Projekt typograficzny: Agnieszka Rajda

Skład komputerowy: Maria Jakubowska

Na okładce: Zespół Regionalny „Babiogórcy”; fot. ze zbiorów p. Zofi Bugajskiej

Druk i oprawa:

PL ISSN 1641-1102

OD REDAKTORA

Tom niniejszy dedykujemy Doktorowi Edwardowi Chudzińskiemu, pierwszemu i wieloletniemu Redaktorowi naszego Rocznika, wybitnemu znawcy kultury ludowej i ruchu regionalistycznego, dziennikarzowi i medioznawcy, nauczycielowi akademickiemu. Jego działalność naukową, publicystyczną i kulturalną trudno zmieścić w jednym szkicu. Osiągnięcia Jubilata scharakteryzowali Stanisław Burkot, Kazimierz Wolny-Zmorzyński i Tadeusz Nyczek, wybitni znawcy literatury, mediów i kultury. My podkreślimy wkład Pana Doktora w powstanie i rozwój „Małopolski”, czasopisma, które leży mu głęboko na sercu, a jego profil został ukształtowany w zasadniczej mierze dzięki Jego doświadczeniu i wiedzy. Osobiście, jako absolwent jednego z pierwszych roczników Studium Dziennikarskiego, uruchomionego przed ponad 30 laty staraniem Doktora Chudzińskiego w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie jestem Mu wdzięczny za przygodę intelektualną, za stworzenie możliwości poznania wybitnych wówczas dziennikarzy, którzy wprowadzali nas w tajniki warsztatu, odrywając od smutnej, szarej rzeczywistości stanu wojennego. Doktor Edward Chudziński jak rzadko kto czuje, rozumie i wspiera działalność regionalistów. Pozostaje jednym z fundamentów naszego Rocznika. Gratulując serdecznie pięknego Jubileuszu, liczymy na dalsze wsparcie i współpracę Pana Doktora dla dobra ruchu regionalistycznego.

W dalszej części niniejszego tomu znajdzie Czytelnik interesujące, zróżnicowane tematycznie i geograficznie teksty i materiały, ułożone w ukształtowanych zwyczajowo działach. Franciszek Ziejka pokusił się o przedstawienie panoramy dziedzictwa literackiego Małopolski od średniowiecza po czasy współczesne. Przywołał znanych i mniej popularnych twórców związanych nie tylko z Krakowem, ale często głęboko zakorzenionych w różnych zakątkach Małopolski, której granice historyczne były zmienne i wykaczały daleko poza obszar dzisiejszego województwa małopolskiego. Kolejny tekst pióra Bogusława Krasnowolskiego dotyczy translokacji miejsc świętych w wybranych miejscach Małopolski. Napisany barwnym językiem i zawierający wiele interesujących szczegółów stanowi swego rodzaju przewodnik zachęcający do odwiedzenia interesujących miejsc naszego regionu, do których przed wiekami przeniesiono obce wzorce i wkomponowano na trwale w polski krajobraz. Z kolei Maciej

Mączyński podjął się analizy wielokrotnie przywoływanych na łamach naszego Rocznika staropolskich, wiejskich ksiąg sądowych w aspekcie dawnej roli gromady. Stało się to pretekstem do upublicznienia wielu ciekawostek z życia codziennego dawnych mieszkańców wsi małopolskiej. Innym źródłem bliskim dziejom lokalnym pozostają wciąż niedostatecznie zbadane staropolskie księgi metrykalne. Ich gorliwy eksplorator Mateusz Wyżga wydobył wiele interesujących szczegółów dotyczących szlachty z XVIII-wiecznej parafii Gorzków. Kolejne dwa teksty dotyczą Powstania Styczniowego, którego setną rocznicę obchodzimy w tym roku. Sylwester Dziki przyjrzał się prasie krakowskiej w tym kontekście. Natomiast Adam Tomczyk przedstawił z pasją wyniki swoich wieloletnich poszukiwań śladów Powstania w okolicach Żabna. Z perspektywy tego miasta i indywidualnych, zwykle tragicznych losów powstańców widoczny jest dramat całego pokolenia Polaków walczących o wolność. Dziś pozostały po nich tylko prawie zapomniane mogiły i pamięć następnych pokoleń, którą należy chronić i przekazywać młodszym. Na przypomnienie zasługuje także przedwojenna tradycja obchodów Święta Gór, omówiona szczegółowo przez Marię Kurzeję-Świątek. Tematyka „górska” jest stale obecna w naszym Roczniku nie tylko ze względu na zasięg geograficzny Małopolski i piękno przyrody, ale przede wszystkim z powodu ogromnego bogactwa kulturowego, szacunkui przywiązania współczesnych mieszkańców gór do tradycji przodków. Zupełnie inny charakter ma solidny artykuł pióra Bartosza Ogórka poświęcony transformacji demograficznej ludności Krakowa od połowy XIX wieku po czasy współczesne. W dobie kryzysu demograficznego w Polsce warto poznać jego głębsze przyczyny, związane z przemianami cywilizacyjnymi.

W kolejnych działach Rocznika umieszczono szereg interesujących tekstów, zawierających często silny ładunek emocjonalny do opisywanej rzeczywistości, ukazujący pasje Autorów i ich związki z przedstawianymi obrazami. „Małopolska” stanowi forum dla naukowców i pasjonatów, którym przyświeca wspólna idea zachowania i popularyzacji dziedzictwa kulturowego naszego regionu. Zachęcam jak zwykle Czytelników i do lektury i do współpracy z naszym Rocznikiem.

Zdzisław Noga

problemy
sprawy
ludzie

